

# VU Research Portal

## Het aanbodeffect van de sociale zekerheid

den Butter, F.A.G.

### ***published in***

Economisch Statistische Berichten  
1993

[Link to publication in VU Research Portal](#)

### ***citation for published version (APA)***

den Butter, F. A. G. (1993). Het aanbodeffect van de sociale zekerheid. *Economisch Statistische Berichten*, 78, 496-499, 504.

### **General rights**

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

### **Take down policy**

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

### **E-mail address:**

[vuresearchportal.ub@vu.nl](mailto:vuresearchportal.ub@vu.nl)

# Het aanbodeffect van sociale zekerheid

F.A.G. den Butter\*

**H**et aanbod van sociale verzekeringen schept zijn eigen vraag. Het oneigenlijke aanbodeffect kan worden gemeten door voor de periode 1970-1990 het feitelijke beroep op sociale zekerheid te schonen voor het beroep dat uit ontwikkelingen op de arbeidsmarkt kan worden verklaard. Hoewel dit verschil op zich niet zo groot is (260.000), worden de gevolgen ervan op verschillende manieren versterkt. Daardoor zou zonder dit aanbodeffect de werkgelegenheid momenteel ruwweg een miljoen arbeidsjaren hoger uitgekomen zijn.

De lage arbeidsparticipatie in ons land kan voor een deel worden toegeschreven aan de goede sociale voorzieningen en aan de opgelopen kosten vanwege het toegenomen beroep op deze voorzieningen. Er bestaat een opvallende overeenkomst tussen de oplopende kosten van de sociale zekerheid en de oplopende ziektekosten. In beide gevallen is er sprake van collectieve voorzieningen en/of verzekeringen, waarbij de hoogte van de premiebetalingen niet, of slechts ten dele gerelateerd is aan de individuele vraag naar deze voorzieningen. Ontegengesteld gaat hier een variant op de Wet van Say op: "ieder aanbod schept zijn eigen vraag". Uit empirisch onderzoek is bekend dat de vraag naar ziekenhuisdiensten in een bepaalde regio zich uitbreidt wanneer de capaciteit van de ziekenhuizen in die regio wordt vergroot<sup>1</sup>. Een dergelijk aanbodeffect doet zich ook voor bij het beroep op de sociale zekerheid. Indien het voorzieningenniveau wordt uitgebreid, of makkelijker toegankelijk wordt gemaakt, zal het beroep op de sociale zekerheid uit dien hoofde een toename vertonen. Dit naast de groei van het beroep dat volledig aan arbeidsmarktontwikkelingen is toe te schrijven, bij voorbeeld wanneer door de teruglopende conjunctuur de werkloosheid is toegenomen en daardoor het beroep op de werkloosheidsregelingen.

Dit artikel poogt het aanbodeffect in de sociale zekerheid te meten en de gevolgen ervan voor de arbeidsparticipatie te berekenen. Hierbij is gebruik gemaakt van een macro-economisch rekenmodel dat de wisselwerking beschrijft tussen sociale zekerheid, arbeidsmarkt, economische bedrijvigheid en de omvang van de collectieve sector<sup>2</sup>.

Met behulp van dit model wordt vanaf 1970 de omvang van het aanbodeffect van sociale zekerheid geraamd en berekend hoe de arbeidsparticipatie zich zonder dit aanbodeffect ontwikkeld zou hebben. Hieruit blijkt dat, hoewel het aanbodeffect op

zich niet uitzonderlijk groot is, het aanbodeffect via de wig een negatieve spiraal in werking zet, met aanzienlijke gevolgen voor de arbeidsparticipatie.

Vervolgens wordt een tweede negatieve spiraal tussen het aanbodeffect van sociale zekerheid en de arbeidsparticipatie in beeld gebracht door het aanbodeffect te endogeniseren. Uit een gevoeligheidsanalyse (10% lagere uitkeringen) blijkt dat via deze spiraal de gevolgen van het prijsbeleid sterk worden uitgegroot.

## Het rekenmodel

### Drie groepen

Het rekenmodel splitst de beroepsgeschikte bevolking, dat wil zeggen de bevolking van 15 tot 65 jaar, in drie groepen. De eerste groep omvat degenen die een beroep doen op de sociale zekerheid: *de niet-actieven met een uitkering*. Het gaat hierbij niet alleen om de werkloosheidsuitkeringen maar ook om de uitkeringen in het kader van de arbeidsongeschiktheid, het ziekteverzuim, de vervroegde uittreding (vut) en om de bijstandsuitkeringen (in arbeidsjaren). De tweede groep omvat degenen met een betaalde baan: *de actieven*. De rest van de beroeps-

\* De auteur is hoogleraar Algemene Economie, Applied Labour Economics Research Team (ALERT), aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Met dank aan Jaap Abbring voor de uitstekende onderzoeksassistentie en aan Bernard Compaijen, Olaf Cornielje, Hans Vijlbrief en Rob van de Wijngaert voor nuttig commentaar op een eerdere versie.

1. Zie bij voorbeeld J.A. Bikker en A.F. de Vos, A regional supply and demand model for inpatient hospital care, *Environment and Planning A*, jg. 24, 1992, blz. 1097-1116.

2. De formele beschrijving van het model staat in F.A.G. den Butter, Toekomstscenario's voor de welvaartsstaat, in B.M.S. van Praag et al., *De toekomst van de welvaartsstaat*, Preadviezen van de Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde, Stenfert Kroese, Leiden, 1992, blz. 237-266.

geschikte bevolking is in de derde groep ondergebracht, namelijk *de niet-actieven zonder uitkering*. In het rekenmodel zijn de ambtenaren, de werknemers in de sociale fondsen en in de semi-collectieve sector buiten beschouwing gelaten. Bij dit deel van de groep actieven spelen aan de vraagkant van de arbeidsmarkt immers andere factoren een rol dan in de marktsector.

In het rekenmodel worden de verschuivingen in de feitelijke aandelen van bovengenoemde groepen in de jaren zeventig en tachtig toegeschreven aan vraag- en aanbodfactoren op de arbeidsmarkt alsmede aan het aanbodeffect van sociale zekerheid.

#### Vraag- en aanbod arbeidsmarkt

Bij de vraag- en aanbodfactoren op de arbeidsmarkt gaat het om de volgende determinanten:

- economische bedrijvigheid gecorrigeerd voor groei van de arbeidsproductiviteit;
- bruto loonkosten;
- netto verdiende lonen;
- verhouding netto uitkeringen en netto verdiende lonen ('uitkeringsverhouding' of 'replacement ratio');
- toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen.

De eerste twee factoren beïnvloeden de arbeidsvraag en de laatste drie het arbeidsaanbod. Indien de economische bedrijvigheid toeneemt, en/of indien de bruto loonkosten dalen, zal dit een positieve invloed op de arbeidsvraag hebben en zal de groep actieven stijgen. Een verlaging van de netto verdiende lonen, en/of een stijging van de uitkeringsverhouding heeft daarentegen een ontmoediging op de arbeidsmarkt tot gevolg zodat het aandeel van de actieven daalt.

De empirische invulling van de invloed van deze factoren is gebaseerd op beschikbare onderzoeksuitkomsten. Voor de economische bedrijvigheid is een lange-termijnelasticiteit (lte) van 1 verondersteld, voor de bruto loonkosten een lte van -0,5, voor de netto verdiende lonen (via de werknemerswig) een lte van 0,2 en voor de uitkeringsverhouding een lte van -0,2. De toegenomen participatie van vrouwen is gelijkmatig verdeeld over de groep actieven en de groep niet-actieven met een uitkering.

#### Aanbodeffect sociale zekerheid

Het aanbodeffect van sociale zekerheid is in het model exogeen gehouden. Het betreft het verschil tussen het feitelijke beroep op sociale zekerheid en het beroep dat aan de vraag- en aanbodfactoren op de arbeidsmarkt kan worden toegerekend<sup>3</sup>.

De arbeidsvraag- en arbeidsaanbodfactoren zijn in het rekenmodel wel endogeen omdat het model de wisselwerking tussen sociale zekerheid en arbeidsmarkt beschrijft. Wanneer om de één of andere reden de groep niet-actieven met een uitkering groter wordt, stijgt het beroep op de sociale zekerheid en daarmee de kosten voor de overheid. Indien deze kosten via premieverhogingen worden gefinancierd, resulteert een bredere wig tussen netto lonen en bruto loonkosten. Dit heeft dan weer, zowel aan de aanbod- als aan de vraagkant van de arbeids-

markt, een extra ontmoediging tot gevolg zodat de groep niet-actieven met een uitkering opnieuw toeneemt en het beroep op de sociale zekerheid dus nog meer stijgt. Zo is de negatieve spiraal van een verhoogd beroep op de sociale zekerheid en een verlaging van de arbeidsparticipatie in werking gesteld<sup>4</sup>.

Daarnaast gaat de afgenomen arbeidsparticipatie op zich gepaard met een vermindering van de productiecapaciteit (en met meer vernietiging van menselijk kapitaal) zodat uit dien hoofde de economische bedrijvigheid af zal nemen. Ook hieraan is empirisch invulling gegeven, ofschoon de omvang van dit effect onzeker is en de modeluitkomsten er nogal gevoelig voor blijken te zijn.

In het rekenmodel zijn al de hiervoor beschreven mechanismen, zij het op eenvoudige wijze, ingebouwd. De belangrijkste vraag in de huidige beleidsdiscussies rond de sociale zekerheid en de lage arbeidsparticipatie is hoe de negatieve spiraal gekeerd kan worden.

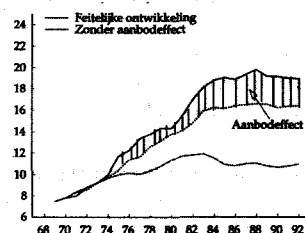
#### Omvang en gevolgen aanbodeffect

Door een toename van het aanbodeffect van sociale zekerheid wordt de groep niet-actieven met een uitkering groter, nemen de premielasten toe, en wordt de negatieve spiraal in werking gezet. Wat zijn nu de gevolgen geweest van het oplopen van het aanbodeffect in de jaren zeventig en tachtig voor de omvang van de arbeidsparticipatie?

Om dit te kunnen vaststellen is over de periode 1970-1990 een dynamische modelsimulatie uitgevoerd, waarbij het aanbodeffect voor 1970 op nul is gesteld. Deze zogenaamde cliometrische analyse geeft dus aan hoe de arbeidsparticipatie zich zou hebben ontwikkeld indien er geen sprake van een aanbodeffect was geweest, maar indien de verschui-

#### Arbeidsparticipatie met en zonder aanbodeffect<sup>a</sup>

Fig. 1a. Niet-actieven met uitkering



Figuur 1b. Actieven

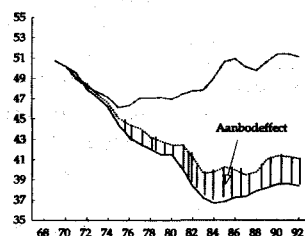
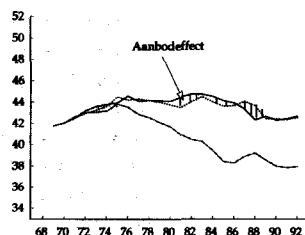


Fig 1c. Niet-actieven zonder uitkering



a. Aandelen in procenten van de beroepsgeschikte bevolking (excl. ambtenaren, werknemers sociale fondsen en loontrekkers semi-collectieve sector).

3. Er is dus een principieel verschil tussen het 'aanbodeffect' en het 'arbeidsaanbodeffect', bij voorbeeld ten gevolge van een verlaging van de uitkeringsverhouding. In een eerdere versie van het model (zie voetnoot 2) is het aanbodeffect met 'sociale normen' aangeduid en via een proxy beschreven.

4. Voor een causaliteitsanalyse van het verband tussen sociale zekerheid, afnemende arbeidsparticipatie en werkloosheid zie P.K. Smith, *Welfare as a cause of poverty: a time series analysis*, *Public Choice*, nr. 75, 1993, blz. 157-170.

	1975	1980	1985	1988	1990
<b>Niet-actieven met uitkering</b>					
omvang aanbodeffect	99	47	256	294	271
gevolgen aanbodeffect	131	249	717	797	788
<b>Actieven</b>					
omvang aanbodeffect	-55	-77	-303	-175	-261
gevolgen aanbodeffect	-140	-452	-1222	-1081	-1188
<b>Niet-actieven zonder uitkering</b>					
omvang aanbodeffect	-44	30	47	-120	-10
gevolgen aanbodeffect	9	201	504	284	400

**Tabel 1. Omvang en gevolgen van het aanbodeffect, in duizenden arbeidsjaren**

vingen in de aandelen alleen door de arbeidsmarkt-omstandigheden zouden zijn bepaald. Deze reken-exercitie veronderstelt dat de uitschakeling van het aanbodeffect en de daarmee samenhangende toene-ming van de arbeidsparticipatie geen verandering in de bruto-loonvorming teweegbrengt: de loonvor-ming is in het rekenmodel autonoom.

Figuur 1 toont het feitelijke en het (via de clio-metrische analyse) berekende aandeel van de drie in het rekenmodel onderscheiden groepen in procen-ten van de beroepsgeschikte bevolking. De procen-tuele aandelen van de drie groepen tellen telkens tot 100 op. Via arcering is in de figuur ook de omvang van het aanbodeffect zelf aangegeven. In tabel 1 worden de omvang van het aanbodeffect en de ge-volgen ervan in arbeidsjaren weergegeven.

Figuur 1a laat zien dat het feitelijke aandeel van de niet-actieven met een uitkering vanaf 1969 tot het midden van de jaren tachtig geleidelijk is opgelopen van 7% tot bijna 20%. Aan het eind van de jaren tach-tig heeft een stabilisatie op dit hoge niveau plaatsge-vonden.

Het aandeel van de groep actieven (figuur 1b) volgt welhaast het spiegelbeeld van dat van de uitke-ringstrekkers. Het aandeel van de actieven, dat als maat voor de arbeidsparticipatie opgevat kan wor-den, is gedaald van ongeveer 50% in 1969 tot 37% in het midden van de jaren tachtig. Sindsdien is een lichte stijging van het aandeel opgetreden. Het aan-deel van de niet-actieven zonder uitkering vertoont daarentegen geen duidelijke trend, zie figuur 1c. Tot het midden van de jaren tachtig is dit aandeel licht gestegen van 42% naar bijna 45%, waarna het aan-deel weer enigszins is afgenomen.

Figuur 1a illustreert dat in de jaren zeventig de omvang van het aanbodeffect betrekkelijk gering is en nauwelijks 1% van de beroepsgeschikte bevol-king beloopt, dat wil zeggen 100.000 arbeidsjaren. In de loop van de jaren tachtig wordt dit effect op de niet-actieven met een uitkering groter en bedraagt ongeveer 3% van de beroepsgeschikte bevolking, dat wil zeggen bijna 300.000 arbeidsjaren. De *gevol-gen* van het aanbodeffect zijn veel omvangrijker. Zonder aanbodeffect zou het aandeel van de uitke-ringstrekkers in de beroepsgeschikte bevolking mo-menteel ruim 8%-punten, bijna 800.000 arbeidsjaren lager liggen (zie ook tabel 1).

Figuur 1b geeft de gevolgen van het aanbodef-ect op het aandeel van de actieven in de beroeps-

geschikte bevolking weer. Dit plaatje laat zien dat het aanbodeffect zelf in vergelijking met de gevol-gen ervan weer relatief gering is. Zonder aanbodef-ect zou tot 1975 sprake zijn geweest van een gelei-delijke daling van het aandeel van de actieven, waarna dit aandeel en derhalve de arbeidsparticipa-tie weer licht zou zijn toegenomen. Momenteel zou zonder aanbodeffect de actieve beroepsbevolking maar liefst ongeveer 1.200.000 arbeidsjaren groter zijn. Hierbij zij opgemerkt dat het niet uitsluitend om personen gaat die momenteel werkloos zijn. Ook meer arbeidsongeschikten, vervroegd uitgetreden en mensen in de Ziektewet zouden in dat geval tot het actieve deel van de beroepsbevolking behoren.

Bovendien zou ook een aantal niet-actieven zon-der uitkering tot arbeidsparticipatie zijn aangezet. Dit blijkt uit figuur 1c. Zonder aanbodeffect zou het aandeel van de groep niet-actieven zonder uitkering vanaf 1975 een geleidelijke daling vertonen. Opmer-kelijk is dat het aanbodeffect zelf voor deze groep vrijwel nihil is.

Al met al tonen deze berekeningen dat het aan-bodeffect van de sociale zekerheid belangrijke gevol-gen heeft gehad voor de arbeidsparticipatie, en dat de negatieve spiraal via de werking van de wig het aanbodeffect in belangrijke mate heeft versterkt. Deze spiraal heeft er toe bijgedragen dat het aantal uitkeringstrekkers enorm is toegenomen, maar ook dat vanwege de hoge premiedruk minder mensen zich op de arbeidsmarkt zijn gaan aanbieden.

## Endogenisering aanbodeffect

Tot nu toe is het aanbodeffect van sociale zekerheid exogeen verondersteld, en berekend als het verschil tussen het feitelijke beroep op sociale zekerheid en het beroep dat uit vraag- en aanbodontwikkelingen op de arbeidsmarkt kan worden verklaard. De ach-terliggende factoren van het aanbodeffect, die een aangrijpingspunt bieden voor het volumebeleid in de sociale zekerheid, zijn moeilijk kwantificeerbaar.

Op deze plaats wordt toch een poging onderno-men om het aanbodeffect te endogeniseren vanuit een deelaspect dat mede een rol kan spelen. Het be-treft de formalisering van de notie dat de weerstand tegen het afhankelijk zijn van een uitkering vermindert naarmate het aantal uitkeringstrekkers groter is (en wellicht ook de weerstand tegen uitkeringsfraude). In dat geval kan het aanbodeffect beschreven worden via het individuele gedrag van aanbieders op de arbeidsmarkt.

Gebruikelijk is te veronderstellen dat aan dit aan-bodgedrag een nutsfunctie ten grondslag ligt waarin de potentiële aanbieders van arbeid de met die ar-beid verkregen verdiensten afwegen tegen het ver-lies aan vrije tijd. Het gaat dan om de marginale op-brengst van arbeid, dat wil zeggen het verschil tussen het netto verdiende loon en het netto uitke-ringsbedrag. Maar wanneer het als een bezwaar wordt gezien om op een uitkering aangewezen te zijn (en/of wanneer het positief gewaardeerd wordt om een betaalde baan te hebben), dient aan het krij-gen van een uitkering in de nutsfunctie een negatie-ve waarde te worden toegekend.

De veronderstelling is nu dat dit negatieve gewicht in de nutsfunctie kleiner wordt naarmate er meer uitkeringstrekkers zijn. Vertaald naar het rekenmodel betekent dit dat de omvang van het aanbodeffect van sociale zekerheid afhankelijk is van (en daarmee endogeen gemaakt door) het aandeel van de uitkeringstrekkers in het totaal van de beroepsgeschikte bevolking.

Deze veronderstelde samenhang is met behulp van een regressieanalyse onderzocht. Tabel 2 geeft de regressie-uitkomsten voor ieder van de drie groepen waarbij de omvang van het aanbodeffect van sociale zekerheid geregresseerd is met het aantal uitkeringstrekkers in de beroepsgeschikte bevolking<sup>5</sup>. Het blijkt inderdaad dat een toeneming van het relatieve aantal uitkeringstrekkers de arbeidsparticipatie negatief beïnvloedt. Hierdoor komen er weer meer uitkeringstrekkers bij. Zo kan een tweede negatieve spiraal met multiplicatorwerking in het model worden ingebouwd. De invloed op het aandeel van de niet-actieven zonder uitkering blijkt vrijwel nihil. Dit ligt voor de hand omdat het aanbodeffect hier ook zeer gering is. Nu laten zich twee modelversies onderscheiden: de oorspronkelijke versie waarin het aanbodeffect exogeen is en waarmee de voorgaande berekeningen zijn uitgevoerd, en een tweede versie waarin de regressievergelijkingen voor het aanbodeffect zijn toegevoegd. In deze tweede versie met endogeen aanbodeffect is dus de bovengenoemde extra spiraal ingebouwd.

## Lagere uitkeringen

Met een gevoeligheidsanalyse is nagegaan in welke mate deze endogenisering van het aanbodeffect invloed heeft op de modeluitkomsten betreffende de effectiviteit van het prijsbeleid. Hiertoe is met beide modelversies berekend wat de gevolgen zouden zijn geweest indien in de periode 1970-1990 het uitkeringsniveau 10% lager zou zijn geweest dan in werkelijkheid<sup>6</sup>. De uitkomsten van deze berekening staan in tabel 3. Hierbij wordt wederom budgettaire neutraliteit verondersteld.

Naast de gevolgen voor de economische bedrijvigheid en de werkgelegenheid toont de tabel ook de verhouding tussen het aantal actieven en niet-actieven met een uitkering (inclusief AOW). De bovenste helft van tabel 3 bevat de uitkomsten van dit stringente prijsbeleid in de sociale zekerheid, indien het aanbodeffect van sociale zekerheid exogeen wordt verondersteld, dat wil zeggen wordt opgevat als het verschil tussen de feitelijke ontwikkeling en de het gemodelleerde beroep uit hoofde van de werking van de arbeidsmarkt (eerste modelversie). De bene-

**Tabel 2. Regressie-uitkomsten voor endogenisering van het aanbodeffect, t-waarden tussen haakjes.**

Invloed op aandeel van de:

actieven	niet-actieven met uitkering	niet-actieven zonder uitkering
-0,24 (-8,2)	0,25 (10,8)	-0,01 (-0,4)

	1975	1980	1985	1990
<b>Exogeen aanbodeffect</b>				
Economische bedrijvigheid (%)	2,0	2,6	3,7	2,7
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	175	235	321	257
Procentuele verhouding tussen niet-actieven en actieven (%-punten)	-4,7	-6,4	-9,9	-7,4
<b>Endogeen aanbodeffect</b>				
Economische bedrijvigheid (%)	3,4	5,8	8,6	9,5
Werkgelegenheid (arbeidsjaren)	300	524	790	890
Procentuele verhouding tussen niet-actieven en actieven (%-punten)	-8,1	-14,5	-22,2	-25,5

Toelichting:

%: procentuele afwijking van basisprojectie

%-punten: afwijking van basisprojectie in procent-punten

arbeidsjaren: afwijking van basisprojectie in duizenden arbeidsjaren.

denhelft van de tabel geeft de uitkomsten bij endogenisering van het aanbodeffect, waarbij het beroep op sociale zekerheid toeneemt naarmate het aandeel uitkeringstrekkers groter is (tweede modelversie).

De gevolgen blijken bij endogenisering flink groter te zijn dan bij een exogeen aanbodeffect. Immers, door het stringente prijsbeleid zijn er minder uitkeringstrekkers dan in de basisprojectie, waardoor het negatieve nut van het hebben van een uitkering groter is. Het gevolg is dat het aanbodeffect van sociale zekerheid lager uitkomt dan wanneer dit aanbodeffect als autonoom wordt beschouwd. Aldus tonen deze uitkomsten de omvang van de spiraalwerking in de relatie tussen arbeidsparticipatie en het beroep op de sociale zekerheid die door de endogenisering van het aanbodeffect is ingebouwd. Vergelijking van de uitkomsten in de boven- en beneden helft van tabel 3 leert dat de multiplicatorwerking van deze spiraal aanzienlijk is. De gevolgen van het prijsbeleid voor de economische bedrijvigheid en de werkgelegenheid zijn in het model met het endogene aanbodeffect ongeveer driemaal zo hoog als in het model met het exogene aanbodeffect.

## Besluit

Dit artikel bevat een raming van het aanbodeffect van de sociale zekerheid op de arbeidsparticipatie. Het gaat daarbij om het effect van een complex van factoren die de toetreding tot de sociale zekerheid in de afgelopen decennia hebben vergemakkelijkt dan

*vervolg op blz. 504*

5. De regressie verklaart het residu in de gedragsvergelijkingen voor de drie aandelen uit het aandeel van de uitkerings-trekkers in de totale beroepsgeschikte bevolking. Een ingebouwde vertraging zorgt ervoor dat de causaliteit bij de endogenisering van het aanbodeffect overeenkomt met het veronderstelde mechanisme van het afnemende negatieve nut. Aangezien de aandelen tot één blijven optellen, is de som van de coëfficiëntwaarden in tabel 2 gelijk aan nul.

6. Een berekening van de effectiviteit van het volumebeleid is met de tweede modelversie niet zinvol. Hierin is immers het aanbodeffect, dat het aangrijpingspunt voor het volumebeleid vormt, geëndogeniseerd.

**Tabel 3. De gevolgen van een lager uitkeringsniveau (10% verlaging ten opzichte van feitelijk niveau) in de referentieperiode**

wel hebben aangemoedigd. Uit de berekeningen blijkt dat de omvang van het aanbodeffect zelf niet al te groot is. Wanneer daarentegen rekening wordt gehouden met negatieve spiraalwerkingen (via de wig respectievelijk via de toegenomen gewinning van het krijgen van een uitkering), dan zijn de gevolgen van het aanbodeffect veel groter. In dat geval zou zonder aanbodeffect momenteel de werkgelegenheid ruwweg een miljoen arbeidsjaren hoger liggen dan in feite het geval is.

De rekenexercities van dit artikel beogen louter om in retrospect de omvang van deze effecten te bepalen, maar laten in het midden welke specifieke beleidsmaatregelen die op dit moment nodig zijn om de arbeidsparticipatie te bevorderen. Immers, de doorwerking van het aanbodeffect hoeft niet symmetrisch te zijn in een situatie van een dalende en van een stijgende arbeidsparticipatie, bij voorbeeld omdat de betere benutting van het recht op een uitkering deel van het aanbodeffect uitmaakt en dit aspect zich niet laat terugdraaien. Bovendien impliceren deze berekeningen geen welvaartsoordeel over het gemak waarmee de sociale zekerheid toegankelijk moet zijn.

Dit is immers een politiek oordeel en vergt een afweging tussen rechtvaardigheid en doelmatigheid.

Tegen deze achtergrond tonen de rekenexercities echter wel dat de genereuze sociale zekerheid in ons land geleid heeft tot een forse daling van de arbeidsparticipatie en daarmee tot een afname van de doelmatigheid<sup>7</sup>. Dit bevestigt de beleidsdiagnose dat de kosten van een genereuze sociale zekerheid hoog zijn. Tevens laten de berekeningen zien dat een stringent volumebeleid, waardoor het aanbodeffect van de sociale zekerheid wordt teruggedrongen, zeer effectief kan zijn, zeker wanneer dit met een gepast prijsbeleid gepaard gaat. De multipliers werken dan de goede kant op!

### Frank den Butter

---

7. Zie hierover onder meer J.A. Vijlbrief, *Unemployment insurance and the Dutch labour market*, TI Research Series nr. 34, Thesis Publishers, Amsterdam, 1992, in het bijzonder hoofdstuk 6. Bovendien hebben de niet-actieven wellicht een lagere arbeidsproductiviteit dan de actieven met dezelfde karakteristieken, zodat massale inschakeling van deze niet-actieven tot een daling van de gemiddelde arbeidsproductiviteit zal leiden.